

Vesttysk straffelovgivning 1949 — 1953.*

Af dr. jur. FRANZ MARCUS.

2. *Ændringer i straffelovens særlige del.*

A. Den ved 1. strafferetsændringslov i 2. afsnit, „Staatsgefährdung“, indsatte § 93 om *indførelse af forfatningsforræderiske publikationer* er blevet forandret, fordi det havde vist sig, at den lovstridige propaganda undgik at indføre det pågældende materiale fra udlandet, men fremstillede det i indlandet. Bestemmelsen omfatter derfor nu også forfærdigelse m. m. af sådanne publikationer. Desuden har man indsat, at ikke alle publikationer, der er rettet mod en af de i § 88 nævnte forfatningsgrundsætninger (ovenfor IV B), behøver at være af forfatningsforræderisk karakter. Loven har derfor suppleret § 93 med endnu et nyt subjektivt moment, idet den kræver, at gerningsmanden har handlet i den hensigt at „undertrykke den demokratiske frihed“.

B. I ny skikkelse fremtræder 4. afsnit, oprindeligt med overskriften „fjendtlige handlinger mod venligtsindede stater“. Efter at hovedparten af de pågældende bestemmelser var ophævet ved kontrolrådets lov nr. 11, er der nu indsat et nyt afsnit med den mere tidssvarende overskrift „*handlinger mod udenlandske stater*“ (§§ 102—104 b). Kriminaliseret er først og fremmest angreb på liv eller legeme, rettet mod et udenlandsk statsoverhoved, et medlem af en udenlandsk regering eller lederen af en udenlandsk diplomatisk mission, såfremt den angrebne opholder sig i indlandet i embeds medfør (§ 102). Også ærekrænkelser af disse personer er strafbar, og her er et udenlandsk statsoverhoved absolut beskyttet — ophold i indlandet er ingen strafbarhedsbetingelse (§ 103). Dog påtales alle disse forbrydelser kun, når bestemte forudsætninger er til stede, nemlig at forbundsrepublikken står i diplomatisk forbindelse med den anden stat, at der er garanteret gensidighed, at den udenlandske regering begærer påtale, og at forbundsregeringen samtykker deri (§ 104 a).

Afsnittet indeholder også en bestemmelse om fjernelse m. m. eller forhånelser af udenlandske flag eller symboler (§ 104), men ingen straffebestemmelse om højforræderi mod udenlandske stater. — Givet er, at ingen af de her omhandlede bestemmelser finder anvendelse i forhold til Østtyskland.

C. 5. afsnit, forbrydelser vedrørende udøvelse af statsborgerlige rettigheder, indeholder nye, detaljerede bestemmelser om *valgdelikter* (§§ 107—109 a), der i det store og hele ikke er meget forskellige fra de tilsvarende danske bestemmelser.

D. I 6. afsnit, forbrydelser mod den offentlige myndighed, er de under nazismen trufne bestemmelser om *forsøgets* strafbarhed ved de

*) Fortsat fra forrige hefte.

egentlige modstandshandlinger (§§ 113, 117) ophævet. Derimod er straffen for ulovlig tvang mod tjenestemand under særlig skærpende omstændigheder forhøjet fra fængsel indtil 5 år til tugthus indtil 10 år (§ 114 stk. 3) — jfr. nedenfor L.

E. I 7. afsnit, forbrydelser mod den offentlige orden, interesserer nyaffattelsen af bestemmelserne om pligten til at *anmelde visse grove forbrydelser* (§ 138). Allerede de nye forskrifter om høj-, forfatnings- og landsforræderi krævede en nyordning, men derudover har man dels slettet gamle bestemmelser, dels tilføjet nye. Således skal bl. a. planlæggelse af „barnemord“ ikke mere anmeldes, derimod røverisk afpresning og hvid slavehandel. Anmeldelse skal ske til øvrigheden eller til den truede (§ 138 stk. 1), men undladelse er straffri for den, der afværger gerningens fuldbyrkelse eller følger på anden måde, og indtræder dette ad anden vej, er han straffri, når han alvorligt har bestræbt sig for at afværge gerningens følger (§ 139 stk. 4). Er forbrydelsen ikke blevet forsøgt, kan straffen bortfalde (§ 139 stk. 1). Visse persongrupper er fritaget for anmeldelsespligten, enten helt eller under bestemte forudsætninger. Helt fritaget er *gejsllige* med hensyn til de kendsgerninger, der er blevet betroet dem i deres egenskab af sjælesørgere (§ 139 stk. 2). Det er bemærkelsesværdigt, at *sagførere, forsvarere og læger* ikke nyder samme frie stilling: deres anmeldelsespligt bortfalder kun, hvis de alvorligt har bestræbt sig for at afholde gerningsmanden fra gerningen eller afværge dens følger, og kun, hvis det ikke drejer sig om manddrab („Mord“ eller „Totschlag“). De for sagførere m. m. gældende bestemmelser finder også anvendelse på den, der har pligt til at anmelde en af sine *pårørende* (§ 139 stk. 3).

Ny er bestemmelsen om, at det er strafbart at *belønne* en forbrydelse, som er nævnt i § 138 (også sprængstofforbrydelser er her medtaget), eller offentligt at *billige* en sådan, efter at den er blevet fuldbyrdet eller forsøgt (§ 140).

F. I 9. afsnit, falsk forklaring og mened, har loven ophævet den under nazismen indsatte bestemmelse om, at også *forsøg på falsk nede- ligt udsagn* og på *falsk bekræftelse på tro og love* straffes (§§ 153, 156). *Anstiftelse* til disse handlinger er derimod fremdeles strafbar, selv om handlingen ikke foretages (§ 159) — dette under tilsvarende anvendelse af Duchesneparagrafens bestemmelser, der i og for sig kun gælder „Verbrechen“ (§ 49 a).

G. I 11. afsnit, religionsforbrydelser, er bestemmelsen om krænkelse af *gravfreden* og usømmelig behandling af lig blevet udvidet, strafmaksimum forhøjet fra 2 til 3 års fængsel og forsøg erklæret for strafbart (§ 168).

H. 13. afsnit, forbrydelser mod kønssædeligheden, bringer kun redaktionelle rettelser og rører navnlig ikke ved strafbarheden af den ukvalificerede *mandlige homoseksuelle utugt* (§ 175). I denne kendsgerning har man med føje set lovgivningsmagtens stillingtagen til grundlovens princip om *kønnenes ligeberettigelse*. Efter grundlovens

art 3 stk. 2 er mænd og kvinder ligeberettigede, og efter stk. 3 må ingen forurettes eller begunstiges på grund af sit køn. Visse kredse har taget disse bestemmelser, som er trådt i kraft den 1. april 1953 (art. 117 stk. 1), til indtægt for, at § 175 skulle være bortfaldet, fordi den kvindelige homoseksuelle utugt ikke straffes; denne opfattelse er også kommet til udtryk i enkelte domme. At lovgiveren opretholder strafbarheden af den mandlige homoseksuelle utugt viser, at han ikke fortolker grundloven på denne måde. I formaljuridisk henseende er spørgsmålet herefter indtil videre afgjort — om denne afgørelse også holder stik efter kriminalpolitiske synspunkter, kan drages i tvivl.

J. Principet om kønnenes ligeberettigelse har i 14. afsnit, ærekrænkelse, ført til ophævelse af den bestemmelse, som tillod *ægtemanden* at påtale en ærekrænkelse, der var tilføjet ægtefællen (§ 195).

K. I 16. afsnit, forbrydelser mod livet, er straffen for *drab* („Tot-schlag“) ændret således, at tugthus på livstid, som under nazismen også kunne anvendes i „normale“ tilfælde, fremtidig kun kan idømmes under særlig skærpene omstændigheder (§ 212 stk. 2). Minimumsstraffen under formildende omstændigheder, som altid har været fængsel på 6 måneder (§ 213), gælder nu også for *drab på forlangende* (§216) og *barnemord* (§ 217); minimumsstraffen for disse delikter, som ansås for særdelikter, var hidtil 3 henholdsvis 2 års fængsel. Bestemmelsen om forsøgets strafbarhed ved drab på forlangende, som blev indført under nazismen, er ikke blevet ophævet; ligeledes gælder den gamle normalstraf for barnemord — 3 til 15 års tugthus — også i fremtiden. Også den under nazismen indførte drakoniske bestemmelse, at en kvinde, der *afbryder sit svangerskab*, under særlig skærpene omstændigheder kan straffes med tugthus indtil 15 år, er opretholdt (§ 218 stk. 1). — Med hensyn til strafbarheden af handel med midler, genstande m. m., hvis formål er afbrydelse af svangerskab, er der foretaget visse indskrænkninger (§ 219).

L. I 18. afsnit, forbrydelser mod den personlige frihed, er der — foruden en omredigering af bestemmelserne om barnerov i afpresningsøjemed (§ 239 a) — sket en ændring i forskrifterne om *ulovlig tvang* (§ 240, „Nötigung“). Straffeloven indeholdt oprindeligt ikke nogen bestemmelse om, under hvilke forudsætninger tvangen skulle anses for retstridig. Under nazismen blev gerningen erklæret for retstridig, når anvendelse af de midler, som falder ind under gerningsindholdet — vold eller trusel med et føleligt onde — til opnåelse af det tilsigtede formål ikke var i overensstemmelse med „folkets sunde følelse“. I stedet for er gerningen nu retstridig, når anvendelsen af de nævnte midler til opnåelse af det tilsigtede formål må anses for „forkastelig“. Samme ændring er sket i 20. afsnit, røveri og afpresning, i bestemmelsen om *afpresning* (§ 253). Straffen for afpresning, som under nazismen havde været tugthus indtil 15 år eller fængsel på mindst 6 måneder, er blevet nedsat til fængsel på mindst 2 måneder; tugthusstraffen gælder kun under særlig skærpene omstændigheder.

Maksimumstraffen for ulovlig tvang er nedsat fra 15 til 10 års tugthus — dette i overensstemmelse med straffen for ulovlig tvang mod tjenestemand (ovenfor D).

M. I 21. afsnit, begunstiggelse og hæleri, kan straffen for erhvervs- eller vanemæssigt *hæleri* (§ 260), som hidtil straffedes med tugthus indtil 10 år, under formildende omstændigheder nu gå ned til fængsel i 6 måneder.

N. I 22. afsnit, *bedrageri* (§ 263) og *mandatsvig* (§ 266), har loven ved begge delikter ophævet den nazistisk prægede bestemmelse om strafforhøjelse under særlig skærpende omstændigheder, som bl. a. var foreskrevet, når „folkets vel“ var krænket.

O. I 25. afsnit, strafbar egennytte og røbelse af fremmede hemmeligheder, har loven stillet bestemmelserne om *åbenbaring af fremmede hemmeligheder* (§ 300) på et nyt grundlag, navnlig idet kredsen af de personer, hvem tavshedspligt påhviler, er blevet udvidet — bl. a. er autoriserede revisorer og rådgivere i skattesager taget med. Tilsvarende bestemmelser er optaget i Strafprozessordnung vedrørende ret til at nægte vidnesbyrd. — Ved erhvervs- eller vanemæssig *kreditåger* (§ 302 d), som straffes med fængsel ikke under 3 måneder og tillige bødestraf, kan der under særlig skærpende omstændigheder idømmes tugthus indtil 10 år tillige med bødestraf af ubegrænset størrelse.

P. I 27. afsnit, almenfarlige forbrydelser, er den nazistisk prægede bestemmelse om *undladelse af at yde hjælp* ved ulykkestilfælde m. m. (§ 330 c) blevet forandret. Det var „folkets sunde følelse“, som var afgørende for, om gerningsmanden var pligtig til at yde hjælp — navnlig når han var opfordret dertil af politiet og kunne yde sådan hjælp uden personlig fare af større betydning og uden tilsidesættelse af andre vigtige pligter. Loven ser nu ikke alene bort fra folkets følelse, men også fra politiets opfordring. Strafansvar påhviler den, der undlader at yde hjælp, skønt denne var „nødvendig“ og efter omstændighederne „med rimelighed kunne forlanges“ af ham (ihm „zuzumuten“ war) — navnlig når han kunne yde sådan hjælp o. s. v. (som ovenfor). Maksimumstraffen er nedsat fra 2 til 1 års fængsel.

Loven indeholder også mangfoldige ændringer i Strafprozessordnung — se bl. a. ovenfor under O. — som her ikke kan omtales.

Man vil måske beklage, at 3. strafferetsændringslov, som i mange henseender er i overensstemmelse med moderne strafferetsprinciper, ikke er gået et skridt videre, navnlig med hensyn til straffesystemet, som vistnok kan kaldes forældet på flere punkter. Men på den anden side må man godtage de kompetente instansers forklaring, at tiden ikke slog til til mere omfattende reformer.

IX. Lov om ungdomsdomstole af 4. august 1953²¹⁾.

Reglerne om unge lovovertrædere var oprindeligt indeholdt i straffe-

²¹⁾ Jugendgerichtsgesetz, BGBI. I s. 751. Jfr. Lackner, IR 1953 s. 527; Heinen, MDR 1953, s. 449; 1954, s. 264; Henkel s. 468.

loven, som fastsatte den kriminelle lavalder til 12 år. Lovovertrædere mellem 12 og 18 år skulle frikendes, når de ikke havde den til gerningens strafbarhed fornødne indsigt; i modsat fald skulle de idømmes en straf, som var lavere end den for voksne gældende.

Denne forholdsvis primitive ordning blev radikalt forandret ved loven om ungdomsdomstole af 16. februar 1923, som forhøjede den kriminelle lavalder til 14 år, gav helt nye bestemmelser om det kriminelle strafansvar og gerningens følger og navnlig indførte ungdomsdomstole, som allerede siden 1908 ad administrativ vej havde været indrettet i næsten alle lande. Sammen med loven om ungdommens velfærd (Jugendwohlfahrtsgesetz) af 9. juli 1922, som endnu er i kraft, var der tilvejebragt en betryggende ordning for behandlingen af unge lovovertrædere.

Loven blev erstattet med loven om ungdomsdomstole af 6. november 1943. Denne lov var — til trods for en del hensigtsmæssige reformer — stærkt nazistisk præget. Således kunne dens anvendelse på „ikke-ariske“ børn udelukkes, den kriminelle lavalder blev nedsat til 12 år i tilfælde af, at folkets sikkerhed krævede en strafferetlig reaktion på grund af gerningens grovhed, og en lovovertræder, der var fyldt 14 år, kunne straffes efter de for voksne gældende bestemmelser, såfremt han efter sin moralske og åndelige udvikling kunne sidestilles med en voksen, og folkets sunde følelse krævede anvendelse af de pågældende bestemmelser på grund af hans særlig forkastelige sindelag og gerningens grovhed; det samme gjaldt sådanne lovovertrædere, som ikke kunne sidestilles med voksne, såfremt de efter en helbredsbedømmelse af deres personlighed og gerning måtte betegnes som storforbrydere med abnorm karakter, og folkets sikkerhed krævede en sådan behandling.

Loven af 4. august 1953 behandler hele komplekset af materiel og formel ungdomsdomsstrafferet og betegner en gennemgribende nyordning. Den finder anvendelse på lovovertrædere, der ved handlingens begåelse var fyldt 14, men ikke 18 år („Jugendliche“), men i et vist omfang også på sådanne, der ved handlingens begåelse var fyldt 18, men ikke 21 år („Heranwachsende“) (§ 1 stk. 2). Lovens systematik er den, at alle for „Jugendliche“ gældende forskrifter er forenet i den omfangsrige 2. del (§§ 3—104), medens 3. del (§§ 105—112) bestemmer, hvorvidt de også skal gælde for „Heranwachsende“. Den almindelige strafferet gælder kun, forsåvidt som loven ikke bestemmer andet (§ 2).

Bestemmelser om »Jugendliche«.

A. Strafansvar og retsfølger.

En ung lovovertræder er kriminelt ansvarlig, når han efter sin moralske og åndelige udvikling ved handlingens begåelse er tilstrækkelig moden til at indse det urette i gerningen (ikke: det strafbare) og til at handle efter denne indsigt (§ 3). Er dette tilfældet, anvendes der

en eller flere opdragelsesforanstaltninger (a) eller, såfremt disse ikke anses for tilstrækkelige, tugtmidler (b) eller ungdomsstraf (c) (§ 5 stk. 1, 2). Efter det rådende legalitetsprincip fører således enhver strafbar handling i og for sig til anklagemyndighedens og domstolens indgriben. For tiltalefrafald er der sat snævre grænser: kun i bagatel-sager eller når gerningsmanden allerede er underkastet en opdragelsesforanstaltning, kan anklagemyndigheden frafalde tiltale uden dommerens samtykke (§ 45 stk. 2). Vil anklagemyndigheden ellers frafalde tiltale, må den, såfremt der foreligger tilståelse, henstille til dommeren at give gerningsmanden visse pålæg — at udføre et bestemt arbejde, at opfylde bestemte pligter eller at deltage i et af politiet foranstaltet færdselskursus — eller at udtale en formaning. Hvis dommeren går med hertil, bortfalder tiltalen (§ 45 stk. 1). Under samme forudsætninger kan dommeren, efter at tiltale er rejst, afvise sagen, såfremt anklagemyndigheden samtykker deri; dette gælder også, hvis det viser sig, at gerningsmanden ikke er moden og derfor strafferetligt uansvarlig (§ 47). Herefter har dommeren i fællesskab med anklagemyndigheden dog i mange tilfælde mulighed for at ordne sagen uden rettergang. Desuden anvendes tugtmidler og ungdomsstraf ikke, når dette synes forsvarligt på grund af gerningsmandens anbringelse på en helbredelses- eller plejeanstalt (§ 5 stk. 3). Andre sikkerhedsforanstaltninger end sådan anbringelse eller frakendelse af førerbeviset til et motorkøretøj må ikke anvendes (§ 7). Opdragelsesforanstaltninger og tugtmidler kan kombineres, men ved siden af ungdomsstraf kan der kun gives påbud („Weisungen“) og pålæg („Auflagen“) og anordnes beskyttelsestilsyn (se nedenfor) (§ 8). Disse bestemmelser gælder også, når der pådømmes flere lovovertrædelser (§ 31).

a. Som opdragelsesforanstaltninger (§§ 9—12) nævner loven påbud, beskyttelsestilsyn („Schutzaufsicht“) og anbringelse på ungdomshjem m. m. („Fürsorgeerziehung“). Medens de to sidstnævnte hører ind under loven om ungdommens velfærd og ikke kan omtales her, kommer loven nærmere ind på de *påbud*, dommeren kan give (§ 10). Som påbud betegnes anvisninger eller forbud, som skal tilrettelægge den unge lovovertræders livsførelse og derved fremme og sikre hans opdragelse. Navnlig kan dommeren påbyde gerningsmanden

- 1) at overholde bestemmelser med hensyn til opholdssted,
- 2) at bo hos en familie eller på et hjem,
- 3) at tage plads som lærling eller arbejder,
- 4) at udføre et bestemt arbejde,
- 5) at undlade samkvem med bestemte personer eller besøg på be-
værtninger og forlystelsessteder,
- 6) at afholde sig fra nydelse af alkohol eller nikotin,
- 7) i tilfælde af overtrædelse af færdselslovene at deltage i et af poli-
tiet foranstaltet færdselskursus.

Dommeren kan endvidere anordne, at gerningsmanden underkaster sig en helbredelsespædagogisk behandling (einer „heilerzieherischen“ Behandlung) hos en sagkyndig, såfremt indehaveren af forældremyndigheden samtykker deri. Også gerningsmandens samtykke kræves, når han er fyldt 16 år.

Overtrædes de givne påbud, kan der anordnes ungdomsarrest (se nedenfor).

b. *Tugtmidler* (§§ 13—16) er advarsel, pålæg om at opfylde bestemte pligter og ungdomsarrest. De skal anvendes i tilfælde af, at ungdomsstraf ikke er påkrævet, men det er nødvendigt indtrængende at bringe gerningsmanden til bevidsthed om, at han er ansvarlig for den uret, han har begået (§ 13 stk. 1). Tugtmidler gælder ikke som straf, de har ikke gentagelsesvirkning og indføres ikke i strafferegistret (§ 13 stk. 3).

Ved *advarsel* (§ 14) skal gerningsmanden indtrængende påmindes om den uret, han har begået.

Pålæg om at opfylde bestemte pligter (§ 15) kan bestå i, at gerningsmanden

- 1) genopretter den ved gerningen forvoldte skade,
- 2) personlig undskylder sig hos den forurettede,
- 3) udreder et beløb til en almennyttig institution — dette dog kun, når der er tale om en mindre uret, og det kan antages, at han råder over tilsvarende midler, eller når der skal fratages ham det ved gerningen indvundne. Opfylder han ikke de ham pålagte pligter, kan der anordnes ungdomsarrest.

Ungdomsarrest (§ 16) idømmes som fritidsarrest („Freizeitarrrest“), kort arrest („Kurzarrest“) eller lang arrest („Dauerarrest“). Fritidsarrest beslaglægger gerningsmandens ugentlige fritid, mindst for een, højst for 4 gange. I stedet for fritidsarrest idømmes kort arrest, når anvendelse af sammenlagt arrest synes hensigtsmæssig af pædagogiske hensyn og ikke forstyrrer gerningsmandens uddannelse eller arbejde. 2 dages kort arrest svarer til een fritid; kort arrest må dog højst vare 6 dage. Lang arrest varer mindst een og højst 4 uger.

Ungdomsarrest fuldbyrdes (§ 90) i særlige anstalter. Fuldbyrdelsen skal vække gerningsmandens æresfølelse, og også den skal indtrængende bringe til hans bevidsthed, at han er ansvarlig for den uret, han har begået. Fritidsarrest og kort arrest indtil 2 dage kan skærpes ved kostindskrænkning og hårdt leje; ved kort arrest på mere end 2 dage og ved lang arrest kan disse foranstaltninger træffes med visse mellemrum.

c. *Ungdomsstraf* (§§ 17—19) er frihedsberøvelse i en ungdomsstrafanstalt (§ 17 stk. 1). Der er ikke tale om „fængsel“, og med ordet „ungdomsstraf“ antydes, at det ganske vist drejer sig om en straf, men af særlig karakter, navnlig med hensyn til, at også den først og fremmest er bestemt til at opdrage den unge lovovertræder. Den idømmes, når opdragelsesforanstaltninger eller tugtmidler på grund af gernings-

mandens skadelige tilbøjeligheder, som gerningen udviser, ikke slår til for at opdrage ham, eller når straf er nødvendig på grund af skyldens størrelse (§ 17 stk. 2).

Ved ungdomsstraf er den almindelige strafferets strafferammer uanvendelige. Straffen fastsættes til mindst 6 måneder og højst 5 år; den kan dog stige til 10 år, såfremt det drejer sig om en forbrydelse, for hvilken der efter den almindelige strafferet kan idømmes tugthus på mere end 10 år. Ungdomsstraf skal udmåles således, at den nødvendige opdragende påvirkning er mulig (§ 18).

Ungdomsstraf er herefter i reglen tidsbestemt, men kan under visse forudsætninger idømmes på ubestemt tid (§ 19), nemlig når en straf på højst 4 år er påkrævet på grund af gerningsmandens skadelige tilbøjeligheder, som gerningen udviser, og det ikke på forhånd kan afgøres, hvor lang tid der kræves for at opdrage ham til en retskaffen livsførelse. Ubestemt straf kan herefter anvendes ved alle forbrydelser, der ikke er særlig grove, men er dog udelukket, når pådømmelsen sker på grund af skyldens størrelse. I tilfælde af ubestemt ungdomsstraf er maksimum 4 år, men dommeren kan nedsætte det og på den anden side også forhøje minimum, dog således, at forskellen mellem minimum og maksimum ikke er mindre end 2 år. Når den dømte løslades på prøve, omsættes reststraffen til en bestemt straf — se herom nedenfor B, c.

Ved ungdomsstraffens fuldbyrdelse (§ 91) skal den dømte opdrages til fremtidig at føre et retskaffent og ansvarsbevidst liv. Som grundlag for sådan opdragelse betegnes: orden, arbejde, legemsøvelser og rationel beskæftigelse i fritiden. Den dømtes erhvervsmæssige præstationer skal fremmes, læreværksteder skal indrettes, og der garanteres bistand ved en sjælesørger. I de tilfælde, der egner sig dertil, kan fuldbyrdelse i vid udstrækning foregå under frie former. Tjenestemændene skal være særlig egnede og uddannede til opdragelsesopgaver. Er den dømte fyldt 18 år, og egner han sig ikke til straffuldbyrdelse i en ungdomsanstalt, kan han overføres til et fængsel, og er han fyldt 24 år, skal dette ske (§ 92); omvendt kan den, der ikke er fyldt 24 år og er dømt til fængselsstraf, optages på en ungdomsstraffeanstalt, når han egner sig dertil (§ 114).

B. Betingede straffedomme, prøveløsladelse, strafferegistret.

a. For betingede straffedomme *med eksekutionsudsættelse* (§§ 20—26) gælder i det store og hele de samme regler som i straffeloven (se ovenfor VIII 1 A), men dommerens beføjelser er udvidet. Fuldbyrdelsen af en tidsbestemt ungdomsstraf kan udsættes, når den ikke er højere end 1 år (§ 20). Ved afgørelsen skal dommeren også tage hensyn til, hvorvidt fuldbyrdelsen ville være til skade for en opdragelsesforanstaltning (§ 21). Generalpræventive hensyn og tidligere straffe udelukker ikke (som efter straffelovens § 23 stk. 3) udsættelsen. Prøvetiden er mindst 2 og højst 3 år, den kan senere nedsættes til 1 år

eller, når den dømte ikke efterkommer de ham givne pålæg, forhøjes til 4 år (§ 22). I prøvetiden skal dommeren øve indflydelse på den dømtes livsførelse ved påbud eller pålæg, der garanterer en omfattende opdragende påvirkning (§ 23).

En særlig stilling indtager den tilsynsførende (§§ 24, 25), hvis indsættelse er obligatorisk. Han overvåger den dømtes livsførelse og opfyldelsen af de givne anordninger og skal være lønnet. I visse distrikter har man allerede gjort gode erfaringer med tilsynsførende, som er uddannet til dette formål og ansat som sådanne, og man mener derfor, at institutet, hvis det bliver udbygget, vil være et hensigtsmæssigt middel til at bekæmpe og formindske den for tiden rådende store ungdomskriminalitet. Kun i undtagelsestilfælde må den tilsynsførende være ulønnet. Det er hans opgave at hjælpe og bistå den dømte, fremme hans opdragelse og, såvidt muligt, samarbejde med indehaveren af forældremyndigheden; såvel denne som skolen som den, der forestår uddannelsen, kan han afkræve de fornødne oplysninger. Han gennemfører tilsynet efter dommerens anvisninger, står under hans opsyn og er ansvarlig overfor ham. Han skal aflægge rapport med visse mellemrum og meddele grove overtrædelser af de givne påbud og pålæg.

Også reglerne for tilbagekaldelse (§ 26) svarer i det store og hele til dem, der gælder for voksne, dog nævner loven ikke idømmelse af frihedsstraf for en i prøvetiden begået strafbar handling. Derimod kan udsættelsen tilbagekaldes, når den dømte, såfremt han er fyldt 16 år, nægter at love at opfylde de givne pålæg. Dette hænger sammen med, at dommeren, såsnart dommen er endelig, samler de givne påbud og pålæg i et skema („Bewährungsplan“), som gennemgås med den dømte og underskrives af ham og indehaveren af forældremyndigheden, og tillige skal den dømte love at opfylde de ham påhvilende forpligtelser (§ 60). — I intet tilfælde er tilbagekaldelsen obligatorisk, den sker kun, når andre foranstaltninger ikke slår til.

b. Helt ny er dommerens beføjelse til at afsige betingede straffedomme *uden straffastsættelse* (§§ 27—30). Fremgangsmåden er dog forskellig fra det engelske probation-system og også fra den svenske ordning, fordi afgørelsen ikke sker efter kriminalpolitiske behov, men er afhængig af, hvorvidt dommeren er i stand til at danne sig et skøn over gerningsmandens karakter og gerningens rækkevidde. Betinget domfældelse uden straffastsættelse tillades nemlig kun, efter at alle oplysningskilder er udtømt og det ikke er muligt med sikkerhed at bedømme, om der i gerningen fremtræder skadelige tilbøjeligheder af et sådant omfang, at ungdomsstraf er nødvendig. I så fald udtaler dommeren en skyldkendelse og udsætter idømmelse af ungdomsstraf indtil udløbet af en prøvetid på mindst 1 og højst 2 år, som senere kan nedsættes til 6 måneder eller inden dens udløb forhøjes til det tilladte (se ovenfor A c) maksimum. I prøvetiden gælder de samme bestemmelser som ved eksekutionsudsættelse. Viser det sig — navnlig ved den dømtes dårlige opførsel i prøvetiden — at gerningen beror på skadelige til-

bøjeligheder af et sådant omfang, at ungdomsstraf er nødvendig, idømmer dommeren den straf, som han på tidspunktet for skyldkendelsen ville have fastsat, hvis gerningsmandens skadelige tilbøjeligheder havde været ham bekendt. I modsat fald slettes skyldkendelsen efter prøvetidens udløb.

Denne ordning er næppe helt tilfredsstillende, men må ses ud fra det synspunkt, at man i første omgang kun har villet prøve sig frem på et begrænset område for ved den påtænkte strafferetsreform at kunne drage nytte af de indhøstede erfaringer.

c. *Prøveløsladelse* (§§ 88, 89) bestemmes af den dommer, der leder fuldbyrdelsen, og er mulig, når den dømte har afsonet en ikke nærmere bestemt del af straffen, og det efter omstændighederne kan forventes, at han fremtidig vil føre et retskaffent liv; dog må løsladelse inden forløbet af 6 måneder kun ske, når der foreligger særlig vigtige grunde, og ved en ungdomsstraf på mere end 1 år skal den dømte have afsonet mindst en trediedel af straffen. I prøvetiden er tilsyn obligatorisk, i øvrigt gælder de ovenfor VIII 1 B omtalte bestemmelser. Var ungdomsstraffen ubestemt, er løsladelse obligatorisk efter minimumstraffens afsoning (se ovenfor A c), såfremt det efter omstændighederne kan forventes, at den dømte fremtidig vil føre et retskaffent liv. Som nævnt omsættes reststraffen til en bestemt straf, som fastsættes til mindst 3 måneder og højst 1 år; den må dog sammen med den del af straffen, som er afsonet, ikke overstige det for ungdomsstraffen gældende maksimum. Denne ordning må betegnes som hensigtsmæssig af praktiske og pædagogiske grunde. Såfremt der foreligger særlige grunde, kan dommeren løslade den dømte endeligt; i så fald omsætter han straffen til en tidsbestemt straf, som er udstået på tidspunktet for løsladelsen.

d. Særlige bestemmelser behandler spørgsmålet om indførelse og slettelse af ungdomsstraf i *strafferegistret* (§§ 94—96) og „slettelse af strafpletten“ („Beseitigung des Strafmarks“) ved *dommerkendelse* (§§ 97—100). Er straffen ikke højere end 1 år, gives der efter 3 års forløb fra domsafsigelsen kun oplysninger til bestemte myndigheder, og efter 5 års forløb slettes straffen helt. Er straffen højere, regnes fristerne fra den dag, straffen er afsonet eller eftergivet m. m. og er da 5 henholdsvis 9 år. Den ovenfor nævnte kendelse kan afsiges, når dommeren er overbevist om, at den dømte ved upåklagelig livsførelse har vist sig som et retskaffent menneske. Dette må i reglen ikke ske, før der er forløbet 2 år fra straffens afsoning eller eftergivelse.

C. Ungdomsdomstole.

Alle straffesager mod unge lovovertrædere sorteres under ungdomsdomstole (§ 33 stk. 1). Ungdomsdommeren er en byretsdommer, som dog kun i undtagelsestilfælde kan afgøre en sag alene, nemlig når der kun kan forventes idømmelse af opdragelsesforanstaltninger eller tugt-

midler (§ 39). Viser det sig alligevel nødvendigt at idømme ungdomsstraf, må den ikke være højere end 1 år og ikke tidsubestemt. Størstedelen af ungdomsstraffesager pådømmes af en ungdomsdomsmandsret, d. v. s. af ungdomsdommeren med 2 domsmænd. Også ved landsretten findes der en ungdomsdomsmandsret, som sammensættes af 3 dommere og 2 domsmænd. Den fungerer i reglen som ankeinstans, men i visse tilfælde som første instans, nemlig i nævningesager eller i sager af særlig stort omfang. Den ene af domsmændene skal altid være en kvinde (§ 33 stk. 2, 3; §§ 40, 41).

Ungdomsdommeren (§ 34) varetager alle opgaver, som sorterer under en byretsdommer i strafferetsplejen. Han skal, såvidt muligt, tilige være den dommer, under hvem sager angående værgemål, formynderskab, forældremyndighed, beskyttelsestilsyn, fjernelse af børn fra hjemmet m. m. (som aldrig hører under børneværnet) sorterer. Denne personalunion mellem „Jugendrichter“ og „Vormundschaftsrichter“ er en af de bærende tanker i ungdomsdomsstolsorganisationen og har vist sig at være særdeles hensigtsmæssig. Ungdomsdommeren leder også straffuldbyrdsdelen (§82). Drejer det sig om en ungdomsstraf, sorterer den under den ungdomsdommer, i hvis jurisdiktion ungdomsstraffeanstalten er beliggende (§ 85 stk. 2). Alle dommere, der er beskæftiget ved ungdomsdomstolene, skal have pædagogiske evner og erfaring (§ 37); det samme gælder ungdomsstatsadvokaterne (§ 36).

Hjælpeinstitutioner er ungdomsvelfærdsudvalget („Jugendwohlfahrtsausschuss“), som foreslår ungdomsdomsmændene („Jugend-schöffen“) (§ 35), og ungdomsdomstolshjælpen („Jugendgerichtshilfe“), som har vidtgående beføjelser med hensyn til sagens forberedelse, deltagelse i retsmøder, samarbejde med den tilsynsførende, opretholdelse af forbindelsen med den dømte under straffuldbyrdsdelen m. m. (§§ 38, 43, 50 stk. 3).

Retsmøderne holdes for lukkede døre (§ 48 stk. 1). Vidner tages kun undtagelsesvis i ed, syns- og skønsmand i reglen overhovedet ikke (§ 49 stk. 1). Varetægtsfængslingens pædagogiske formål fremhæves (§§ 52 stk. 2, 72, 93); den finder kun sted, når andre foranstaltninger ikke står til rådighed, og fuldbyrdes i særlige anstalter. I domspræmisserne skal også gerningsmandens sjælelige, åndelige og legemlige særart omtales; de skal ikke meddeles ham, såfremt der er fare for, at de vil have en skadelig indflydelse på hans opdragelse (§ 54).

Er unge og voksne lovovertrædere implicerede i samme straffesag, kan det være påkrævet at forbinde sagerne med hinanden, navnlig for at udforske sandheden eller af andre vigtige grunde. I så tilfælde sorterer de under ungdomsdomstolene, når tyngdepunktet ligger hos de unge lovovertrædere. I modsat fald pådømmes sagen af de almindelige domstole, som dog altid skal anvende den for unge lovovertrædere gældende materielle strafferet og også visse forskrifter angående procesmåden (§§ 102—104).

Bestemmelser om „Heranwachsende“.

Som nævnt drejer det sig om sådanne lovovertrædere, der ved handlingens begåelse var fyldt 18, men ikke 21 år. Behandlingen af denne kategori plejer at byde på store vanskeligheder. På den ene side er kriminaliteten stor hos disse aldersklasser, på den anden side har den moderne kriminologiske og psykologiske forskning påvist, at disse unge mennesker ofte ikke har nået den fornødne modenhed med hensyn til karakter og moralske begreber. Hos den tyske ungdom må det yderligere tages i betragtning, at den endnu ikke har overvundet den krise, som er overgået den under nazismen, krigen og efterkrigstiden.

Sager mod disse lovovertrædere pådømmes altid af ungdomsdomstolene (§§ 107, 108 stk. 1). Men spørgsmålet om, hvorvidt der skal anvendes den for unge lovovertrædere eller den for voksne gældende materielle strafferet, afhænger af den enkelte sags karakter, idet ungdomsstrafferet kun er anvendelig (§ 105, stk. 1):

1) når det fremgår af en helhedshedømmelse af gerningsmandens personlighed — hvorved der også skal tages hensyn til milieubetingelserne — at han ved gerningens begåelse i moralsk og åndelig udvikling var jævnbyrdig med en lovovertræder under 18 år, eller

2) når det efter gerningens beskaffenhed, omstændigheder eller motiver drejer sig om en ungdomsforsæelse („Jugendverfehlung“). De krav, som herefter stilles til ungdomsdommerens evne til at danne sig et skøn over gerningsmandens udviklingsgrad eller gerningens typiske karakter, er unægtelig store. Hvorvidt det vil være muligt at komme til nogenlunde sikre resultater, vil kun praksis kunne vise.

Idømmes ungdomsstraf, kan dens maksimum i hvert tilfælde stige til 10 år (§ 105 stk. 2). Anvendes den almindelige strafferet, kan dommeren i stedet for tugthus på livstid idømme tugthus på 10—15 år og i stedet for tidsbestemt tugthus fængsel i samme tid; han kan endvidere se bort fra sikkerhedsforvaring og rettighedsfortabelse (§ 106). Kan der forventes tugthus på mere end 2 år eller sikkerhedsforvaring, pådømmes sagen af ungdomsdomstolen ved landsretten (§ 108 stk. 3).

Visse af de for unge lovovertrædere gældende bestemmelser om procesmåden anvendes altid, andre kun når dommeren har anvendt ungdomsstrafferet (§ 109). Domsforhandlingen er principielt offentlig, men kan holdes for lukkede døre, når opdragelseshensyn kræver det (§ 109 stk. 1 pkt. 2). Bestemmelserne om fuldbyrdelse, strafferegister m. m. gælder kun, når dommeren har anvendt ungdomsstrafferet (§§ 110, 111), dog skal varetægtsfængsel altid fuldbyrdes efter pædagogiske synspunkter og i særlige anstalter (§§ 110 stk. 2, 93). Drejer det sig om straffesager, hvor også voksne er impliceret, finder de ovenfor nævnte regler tilsvarende anvendelse.

Lovgiverens interesse for ungdommen har også fundet udtryk i to andre love: loven til beskyttelse af ungdommen i offentligheden af 4. december 1951²²⁾ som vedrører unge menneskers ophold på bevært-

²²⁾ Gesetz zum Schutze der Jugend in der Öffentlichkeit, BGBl. I, s. 936.

ninger, nydelse af alkohol og nikotin, deltagelse i offentlige danseforanstaltninger, besøg på varietéer og i biografer m. m., og loven om udbredelse af skrifter, der er en fare for ungdommen, af 9. juni 1953²³⁾, herunder, som loven udtrykkeligt fremhæver, sådanne skrifter, som forherliger forbrydelser, krig og racehad.

Det behøver ikke at fremhæves, at de nye lovprincipers effektivitet i høj grad er afhængig af, hvorvidt det lykkes at finde de egnede personer til at omsætte lovens døde bogstav til liv. Dette gælder navnlig loven om ungdomsdomstole. Også retsplejen er en afgørende faktor, og her er forbundsdomstolens allerede meget omfangsrige jurisdiktion af stor betydning. Forbundsdomstolen er selvfølgelig ikke bundet til den tidligere rigsrets afgørelser og går ofte nye veje, som hyppigt er meget omdisputerede. Således har den helt kuldkastet jurisdiktionen i spørgsmålet om undskyldelig retsvildfarelse, som kaldes for „forbudsvildfarelse“ („Verbotsirrtum“), og har herved bl. a. skabt begrebet „samvittighedens anspændelse“ („Anspannung des Gewissens“)²⁴⁾. Forbundsdomstolens jurisdiktion kan her ikke omtales. Nævnes skal kun en dom, som allerede vedrører de nye bestemmelser om betingede straffedomme for voksne. Landsretten havde nægtet eksekutionsudsættelse, fordi den for hæleri dømte ikke havde godtgjort den ved gerningen forvoldte skade. Forbundsdomstolen har ophævet dommen²⁵⁾. I domspræmisserne siges det, at denne kendsgerning alene ikke kan danne grundlag for den trufne afgørelse, fordi den dømtes forhold efter gerningen må bedømmes som en helhed og i forbindelse med hans fortid (ovenfor VIII 1 A). Endvidere fremgår det af loven, at den kendsgerning, at en lovovertræder ikke har godtgjort den forvoldte skade, ikke kan være afgørende, fordi loven netop tillader en udsættelse med pålæg om at genoprette skaden. Endelig henviser forbundsdomstolen til, at den dømte havde nægtet sig skyldig og at beviset var ført på grundlag af indicier. At han under disse omstændigheder har nægtet godtgørelsen, behøver ikke at bero på en karakterbrist. Den dømte har med føje kunnet gå ud fra, at godtgørelse ville blive anset for skyldbevis, og ingen er pligtig til at levere retten materiale til bevis for sin skyld. — Dommen er i overensstemmelse med lovgiverens retsstatslige indstilling.

Franz Marcus.

²³⁾ Gesetz über die Verbreitung jugendgefährdender Schriften, BGBl. I, s. 377.

²⁴⁾ MDR 1952, s. 371.

²⁵⁾ MDR 1954, s. 242.